

MOEDERS LICHAAM

Joris van Casteren

Moeders lichaam

2019

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

De auteur ontving voor het schrijven van dit boek een projectsubsidie
van het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Copyright © 2019 Joris van Casteren

Eerste druk februari 2019

Tweede druk maart 2019

Derde druk mei 2019

Omslagontwerp Moker Ontwerp

Omslagfoto: ouderlijke slaapkamer in de woning van Piet van der Molen
aan de Berkenstraat, Oirsbeek, 2018 © Stephan Vanfleteren

Foto auteur Stephan Vanfleteren

Vormgeving binnenwerk Peter Verwey, Heemstede

Druk Bariet Ten Brink, Meppel

ISBN 978 94 031 3860 2

NUR 320

debezigebij.nl

‘Ce que je voulais maintenant c’était maman, c’était lui dire bonsoir, j’étais allé trop loin dans la voie qui menait à la réalisation de ce désir pour pouvoir rebrousser chemin.’

Marcel Proust, *Combray*

Moeder was heel duidelijk geweest, hij mocht het tegen niemand zeggen. Ze lag boven in het echtelijk bed, het was dinsdag 23 juli 2013. Piet was naast haar komen zitten, op de plek waar vader vroeger sliep. ‘Wat moet jij anders, jongen?’

Ze begon over de katten. Op dat moment waren het er negen, die zeer goed voedsel kregen, van exclusieve merken, dat ze kochten bij *Das Futterhaus* in Tüddern, vlak over de grens.

Dan was er de huur, en al die andere kosten. Hoe zou hij dat in zijn eentje kunnen opbrengen? Piet sprak haar niet tegen, dat had hij nooit gedaan. Dus zei hij: ik zeg het tegen niemand, moeder.

Ze voelde zich niet goed, die dinsdag. Maar dat was vanaf de kerst al zo. ‘Ze had steeds meer moeite met ademen,’ zegt Piet. Hij zit op de skaileren bureaustoel van Wehkamp, in de groezelige huiskamer van de woning aan de Berkenstraat, waar alles is gebleven zoals het was. Om de stoel zit nog verpakkingsplastic, zodat de bekleding schoon blijft.

Het is hier schemerig, voor de ramen hangen stoffige luxaflex en vergeelde vitrage, die nooit opengaan. Een van de honderden lp’s uit zijn rockcollectie staat op: *Leftoverture* van Kansas.

Ik zit op mijn vaste stek: de bank aan het raam. Voor ik plaats-

neem legt Piet een beduimelde lap neer, zodat mijn broek niet vies wordt. Vinny, de grijze kat met het doffe oog, gaat vervolgens naast me liggen.

Er is nog een grijze kater: Dewy. Eigenlijk mag Piet helemaal geen katten houden, maar hij heeft beroep aangetekend tegen die bepaling. Dewy is schuw, na een uurtje komt hij meestal pas tevoorschijn. 'Hé jongen, hallo, dag jongen!' roept Piet dan. Als een van ons een onverwachte beweging maakt, vliegt het beest weer naar de gang.

Begin januari waren ze naar dokter Mulder in Merkelbeek gegaan. Geen prettige man, maar dat is geen enkele arts volgens Piet. 'Ze zijn kil en afstandelijk, net als de medische wetenschap zelf.'

Bij hun vorige huisarts, dokter Klaassen, waren ze boos weggegaan. Omdat hij de cholesterolwaarden van vader, die in 1997 is overleden, niet vaak genoeg had willen controleren.

Dokter Mulder had moeder, een klein vrouwtje, beklopt en beluisterd. Volgens hem had ze kalk op de hartkleppen, een typische seniorenkwaal: moeder was die herfst 91 geworden. Dokter Mulder schreef haar meidoorncapsules voor, waar een hartversterkende werking van uit zou gaan. Ze hoefde zich volgens hem geen zorgen te maken. 'U kunt hier prima oud mee worden, zei dokter Mulder nog.'

De meidoorncapsules haalden niets uit. Moeder had geen zin om weer naar dokter Mulder te gaan, die ze 'witte keeskop' noemde. Ze wilde naar Jack Helmes, een alternatief genezer in Brunssum, die haar eerder een middeltje tegen reuma had gegeven.

'Ik kan dit wel oplossen,' zei Helmes, nadat hij een vorm van acupunctuur op moeder had toegepast. Met magnesiumta-

bletten en homeopathische druppels, die Piet meteen aanschafte bij de apotheek in Treebeek, zou ademen makkelijker gaan. Na een paar weken was haar situatie niet verbeterd maar verslechterd: moeder hoestte nu ook. Ze sliep steeds slechter, haar onderbenen werden dik.

In april reed Piet haar voor de laatste keer naar Schinveld, waar het weitje ligt dat ze vanaf 1987 pachtten, toen moeder Mona kocht, een merrie op leeftijd die anders naar het slachthuis was gegaan.

Elke dag ging ze ernaartoe met Piets vader, Herman van der Molen. Die was haast net zo klein als zijn vrouw, krap één meter zestig. In het dorp werden ze Hans en Grietje genoemd.

Als het koud was zaten ze bij een petroleumkacheltje in het schuurtje, pal onder de steeds drukker aanvliegroute van de AWACS, de NAVO-verkenningsvliegtuigen die bij het landen en opstijgen van vliegbasis Geilenkirchen een helse herrie produceren. 'Een grote schande dat dat zomaar mag,' zegt Piet, die erg gekant is tegen alles wat met oorlog en geweld heeft te maken.

Paard Mona was een paar maanden na vader van ouderdom bezweten. 'Dat was opnieuw een hele zware klap voor haar,' zegt Piet, die de rol van vader op zich had genomen. Moeder, altijd zuiver katholiek, werd heel erg kwaad op God: ze zou nooit meer naar de kerk gaan.

De wei hielden ze aan, omdat daar intussen ook een stuk of vijftientig katten zaten, waar moeder mee sprak zoals Franciscus van Assisi met vogels. Het was begonnen met één zwervkat, al vlug kwamen er meer.

'Alsof ze onderling vertelden dat ze bij ons gratis eten konden krijgen,' zegt Piet, die moeder elke dag naar de wei moest

brengen. ‘Ze wilde dat ik net als vader de hele dag bij haar bleef.’ Een tijdlang deed hij dat. ‘Tot ik er genoeg van had, toen ben ik haar alleen nog maar gaan brengen en gaan halen.’

Het merendeel van de katten was na klachten van een wandelaar door de Dierenbescherming in beslag genomen, tot moeders grote verdriet. De overgebleven exemplaren had Piet, toen hij vond dat moeder niet langer alleen in de wei kon zijn, meegenomen naar huis, waar reeds een aantal poezen woonde.

Omdat de meeste katten uit Schinveld erg wild waren, de huispoezen werden bij de kennismaking zowat vermoord, bouwde Piet een paar hokken in de achtertuin. Tot ergernis van de burens, die in het verleden al veelvuldig met de vergaande dierenliefhebberij van de familie Van der Molen waren geconfronteerd.

Kort na het bezoek aan de wei ging tante Ria uit Heerlerheide dood. Ze was 99 geworden en de laatste van moeders drie zussen. Tante Ria was de enige die nog weleens langskwam in het huis aan de Berkenstraat, al was dat hooguit drie of vier keer per jaar, en vaak met tegenzin. ‘Ze vond het hier rommelig en niet schoon genoeg,’ zegt Piet.

Het overlijden van haar zus greep moeder niet erg aan; omdat ze zich zwak voelde was Piet alleen naar de begrafenis gegaan. Met de dood van poes Spinnetje, omstreeks diezelfde tijd, had ze veel meer moeite.

Zoals vaker bij het overlijden van een kat, had Piet dagenlang op haar moeten inpraten voor ze het kadaver wilde afgeven. Als hij daar te vroeg over begon kon moeder hysterisch reageren.

Spinnetje ging naar de kelder, net als haar voorgangers. In een met hobbytape omwonden schoenendoos, waar moeder een crucifix en zelfgevluchten bloemenkransjes op legde. De kelder veranderde in de loop der jaren in een kattenmausoleum.

Op een dinsdag in oktober 2016 ben ik voor het eerst in Oirsbeek, een dorp in Zuid-Limburg waar zes heuvels omheen liggen die bergen worden genoemd, al zijn ze amper honderd meter hoog.

Er ontspringt een riviertje dat ondergronds zijn weg zoekt en pas verderop, bij het gehucht Wolfhagen, tevoorschijn komt, en vanaf daar, vanwege de roestbruine kleur van het water, De Kakkert wordt genoemd.

Oesjibik, zoals het op z'n Limburgs heet, is zo'n dorp waar nooit iets gebeurt en dan ineens van alles. Zoals in 2004, toen in het clubhuis van de Hells Angels op de Beukenberg, waar het volgens omwonenden altijd rustig was, drie mannen werden vermoord en in stukken gesneden.

Het clubhuis moest dicht, wat in Oirsbeek als een overdreven maatregel werd beschouwd. De voorzitter van voetbalvereniging Aangenaam Door Vriendschap En Oefening (ADVEO) zei in een krant dat 'de gespierde mannen op de berg', die flink doneerden als de club bij hen kwam collecteren, best hadden mogen blijven. 'Nu ze weg zijn is het inboeten aan inkomsten.'

Na het bloedbad kreeg het pand een nieuwe gevel, tegenwoordig is Big & Chic er gevestigd, een kledingwinkel 'voor vrouwen met een maatje meer', lees ik op een bordje aan de deur. 'Mode van formaat,' is de slagzin die Big & Chic hanteert.

De Beukenberg was eerst een groeve, waardoor hij kromp, en toen een stortplaats, waardoor hij weer groeide. Van Big & Chic loop ik over een kiezelpad verder omhoog. Op het hoogste punt, honderdvijftien meter boven NAP, zijn de flats van Brunssum en Heerlen zichtbaar, met stukjes Duitsland erachter.

In de richting van Sittard zie ik de walmende complexen van Chemelot, met oranje vlammetjes, trillend op de fakkelpijpen. Daarachter stroomt de Maas, glinsterend in het laatste beetje zon.

Vanuit België komt regen aanzetten, sombere wolken schuiven deze kant op, het uitzicht vervaagt. Voor het losbarst loop ik door een bos van groene berken en sleedoornhagen terug naar het dorp.

In juli was het plotseling erg heet. Moeder kwam nog eenmaal buiten, in de tweede week van die maand. Piet hielp haar in de oude BMW en reed naar het Windrakerbosje. Daar wandelde ze vroeger vaak met vader, toen ze pas waren getrouwd.

De bruiloft had in het voorjaar van 1950 plaatsgevonden, in de parochiekerk van Maria Onbevleete Ontvangenis in Terwinselen, waar moeder was opgegroeid. Bijna drie jaar later, op 17 februari 1953, was Petrus Antonius Lodevicus Gerardus (roepnaam Piet) geboren, hun enige kind.

Bij het Windrakerbosje kreeg Piet moeder met veel moeite uit de auto. 'Erin ging nog wel, eruit was erg lastig,' verklaart hij. Toen ze eenmaal stond klampte ze zich aan hem vast.

In een halve omhelzing schuifelden ze een eindje voort, gadeslagen door enkele mannen van de groenvoorziening, die Piet beleefd had gegroet. Na tien minuten was moeder uitgeput en vond ze het wel mooi geweest.

Op de dinsdag dat Piet haar zijn woord gaf at moeder nog: aardappels met zachtgekookte groente. Vlees nam ze op aandringen van Piet, een veganist, al jaren niet meer. Het eten bracht hij haar op bed, ze kon de trap niet meer op of af. Moeder had de aardappels en de groente meteen weer uitgespuugd, net als de dag ervoor.

Drinken deed ze wel: lauwe thee die Piet serverde in een

kinderbeker met een tuitje, speciaal voor haar gekocht bij Kruidvat in Geleen. Ze nam kleine hapjes van een mariakaakje, uit het pak dat hij net als de kinderbeker op het nachtkastje heeft laten staan.

Piet schrok toen moeder ineens over de dood was begonnen, nooit eerder had ze daar iets over gezegd. 'Moeder vond de dood verschrikkelijk, die accepteerde ze helemaal niet.' Ze was er veel te voorbarig mee, meende hij. 'Ik dacht dat ze er snel weer bovenop zou komen, moeder was altijd in goede gezondheid geweest.'

Woensdag spuugde ze haar eten opnieuw uit. Ze kwam niet meer uit bed, haar behoefte deed ze in een po, die Piet haar aanreikte. Toen hij met de po naar de badkamer liep zag hij dat er bloed bij zat. Hij trok haar schoon ondergoed aan, iets wat ze tot voor kort altijd zelf had gedaan. Vanwege de hitte liet hij haar nachthemd uit.

Donderdag bleef ze ook in bed, eenmaal spuwde ze bloed. Ze at niets maar dronk nog wel wat thee. Vrijdagochtend gaf ze hevig over. 'Het was een gitzwarte substantie.' Ze probeerde iets te zeggen, Piet kon haar niet verstaan.

Hij piekerde er niet over om een arts te bellen. 'Dat wilde ze helemaal niet.' Moeder verachtte het hospitaal, waar ze haar dan naartoe zouden brengen. Tante Ria had er vaak genoeg gelegen, volgepropt met giftige medicijnen.

In de loop van vrijdagochtend wist moeder op een of andere manier de stoel aan het raam te bereiken, waar ze 's nachts vaak zat als ze niet kon slapen, om naar het deinen van de metershoge conifeer in de verwilderde voortuin te kijken. Kachelmuus, een kater die zo heette omdat hij veel bij de verwarming zat, was op haar verschrompelde schoot gesprongen.

Om twee uur zag Piet dat moeder in slaap was gevallen. Van de stoel tilde hij haar naar het bed en trok een dunne deken over haar heen. Hij haalde het kunstgebit uit haar mond en legde het op het nachtkastje, naast de mariakaakjes.

Elk halfuur ging hij bij haar kijken. ‘Ze sliep vredig, minder onrustig dan ’s nachts.’ Om kwart over zeven was hij op zijn kamer met de *bullworker* in de weer: een buigbare staaf waar je de biceps mee traint. Om zijn tengere postuur in conditie te houden gebruikt hij dat hulpstuk elke dag een kwartier.

Rond halfacht, Piet gutste van het zweet, hoorde hij moeder een vreemd geluid maken. Hij wierp de *bullworker* van zich af en rende naar de echtelijke slaapkamer, aan de voorzijde van de woning.

Moeder ademde niet meer, Piet zag het meteen. Hij zakte op zijn knieën en greep haar vast. ‘Het was het pijnlijkste moment van mijn leven,’ zegt hij in de huiskamer op zeer droeve toon. ‘De dood van vader was erg, het sterven van moeder was alles.’ Bijna zestig jaar, rekent hij voor, was ze de enige vrouw in zijn leven geweest.